

H. TRISTRAM ENGELHARDT, JR

ΟΖΙΚΑΙ

ΝΩΕ

ΜΕΤΑ ΘΕΟΝ

Ἠθικὴ & Βιοηθικὴ

στὸν αἰῶνα τῆς ἐκκοσμίκευσης

Μετάφραση Πολυξένη Τσαλίκη-Κιοσόγλου

Ι. ΜΕΓΙΣΤΗ ΜΟΝΗ
ΒΑΤΟΠΑΙΔΙΟΥ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ.....	13
ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ.....	15
ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	17

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

Ζώντας στα έρείπια τής Χριστιανοσύνης

I. Ἡ πραγματικότητα, ἡ ἠθικὴ καὶ ἡ βιοηθικὴ μετὰ Θεόν.....	31
II. Meine italienischen Reisen: Ὁ δρόμος γιὰ τὴ Νέα Ρώμη.....	37
III. Ρωμαιοκαθολικισμός, τὸ ἠθικο-φιλοσοφικὸ σχέδιο καὶ ἡ βιοηθικὴ.....	47
IV. Ὁ μετὰ Θεὸν κόσμος.....	55
Βιβλιογραφία.....	58

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

Ἀποθητικοποίηση καὶ ἀποδόμηση τής ἠθικῆς καὶ τής βιοηθικῆς

I. Τὸ τέλος μιᾶς ἐποχῆς.....	63
II. Τὸ Μεγάλον Ρῆγμα: Τὸ τέλος τής Χριστιανοσύνης καὶ ἡ περιθωριοποίηση τοῦ Χριστιανισμοῦ.....	68
III. Τὰ πλαίσια ἐνὸς πολιτισμοῦ χωρὶς τὴν προοπτικὴ τοῦ Θεοῦ ὀφθαλμοῦ.....	83
IV. Ἡ ἀποθητικοποίηση καὶ συρρίκνωση τῆς παραδοσιακῆς ἠθικῆς καὶ βιοηθικῆς.....	89
V. Ἀπο-θητικοποίηση καὶ συρρίκνωση τῆς Ἠθικῆς καὶ τῆς Βιοηθικῆς: περαιτέρω ἔρευνα στὸ ἔργο τοῦ Χέγκελ.....	97
VI. Ἠθικὴ καὶ Βιοηθικὴ ὡς εὐρύτερες Life-style ἐπιλογές.....	103
VII. Ἀπὸ τὸν Κὰντ στὸν Χέγκελ: Πολιτεία καὶ Πολιτικὴ ὡς ὑποκατάστατα τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς ἠθικῆς.....	108
VIII. Ἀποθητικοποίηση καὶ συρρίκνωση τῆς ἠθικῆς καὶ τῆς βιοηθικῆς.....	113
IX. Βυθομετρώντας τὴν ἄβυσσο.....	116
Βιβλιογραφία.....	121

ΜΕΤΑ ΘΕΟΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ

Περισσότερα περί έκκοσμίκευσης, σκέψεις περί σέξ
καὶ τῆς αὐθεντίας τοῦ Κράτους

I.	Ἀναθεώρηση τῶν ἐκδοχῶν τῆς έκκοσμίκευσης.....	129
II.	Μία νέα ἔννοια τῆς ἀνεκτικότητας: Ἡ ἀνοχή ὡς ἀποδοχή.....	144
III.	Σεξουαλικά ζητήματα.....	149
IV.	Σεξουαλικότητα καὶ ἀναπαραγωγή: Ὁ μετὰ τὴν ἁμαρτία βίocosμος.....	161
V.	Τὰ νέα σεξουαλικά ἦθη: Ἡ πολιτισμικὴ σημασία τῆς ἀμβλωσης.....	177
VI.	Πέρα ἀπ' τὸν ἑτερόφυλο ἔρωτα: Ἡ γυμνὴ σεξουαλικότητα ὡς κανονιστικὸ στοιχεῖο τῆς κοσμικῆς κουλτούρας.....	179
VII.	Φοβοῦ τοὺς Δαναοὺς καὶ δῶρα φέροντας: Ἡ ἠθικὴ φιλοσοφία ὡς πολιτικὸ πρόγραμμα.....	182
VIII.	Ἀπὸ τῆ νεωτερικότητα στὴ μετα-νεωτερικότητα: Σκηνοθετώντας τὴ σύγχρονὴ ἠθικὴ καὶ βιοηθικὴ.....	188
IX.	Ζώντας στὸ πλεόν τοῦ ἐλάχιστου κράτος: Ἡ πολιτικὴ αὐθεντία ἑνὸς τρόπου ζωῆς.....	203
X.	Τὸ μετὰ Θεὸν κοσμικὸ κράτος.....	214
	Βιβλιογραφία.....	216

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ

Πίστη καὶ λόγος, ἡ Δυτικὴ μεσαιωνικὴ σύνθεση
καὶ ἡ κατάρρευση τῆς κοσμικῆς ἠθικῆς καὶ βιοηθικῆς

I.	Δυτικὴ Χριστιανισμὸς: Πίστη στὸν λόγο.....	227
II.	Γνώση τοῦ Θεοῦ καὶ ὄχι γνώση περὶ Θεοῦ: Ἡ συνάντηση μὲ τὸ ὑπερβατικὸ.....	228
III.	Πῶς δημιουργήθηκε ἡ Δυτικὴ Χριστιανισμὸς.....	234
IV.	Θὰ μπορούσαν τὰ πράγματα νὰ ἔχουν ἐξελιχθεῖ διαφορετικά; Ἐξερευνώντας ἐν συντομίᾳ τὴν ἀπόρριψη ἀπὸ τὸ Ἰσλάμ μιᾶς Ἀριστοτελικῆς μεταμόρφωσης τῆς παραδοσιακῆς πίστεως.....	247
V.	Ἀπὸ τὴν πίστη στὸν λόγο, στὴ δέσμευση μὲ τὸ πρόγραμμα τῆς πολιτικῆς.....	254
	Βιβλιογραφία.....	256

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΕΜΠΤΟ

Βιοηθικές συγκρούσεις: Ὑποχρεώσεις πρὸς τὸν Θεὸ ἔναντι ὑποχρεώσεων πρὸς τὸ κοσμικὸ Κράτος

I.	Ἠθικὲς συγκρούσεις στὴ μετα-Χριστιανικὴ κουλτούρα: Ἀντιρρησίες συνειδήσεως.....	259
II.	Ἰατρικὸς ἐπαγγελματισμὸς καὶ κοσμικὸ φονταμενταλιστικὸ κράτος	260
III.	Χάσμα μέγα: Γιατί δὲν ὑπάρχει κοινὸς τόπος.....	266
IV.	Ἄς πᾶμε παρακάτω τῆ σκέψη μας γιὰ τὸν Κάντ: Τὰ ἀδιαπραγμάτευτα δικαιώματα τῆς συνείδησης.....	273
V.	Τὸ παράδοξο τῶν ἠθικῶν ξένων	278
	Βιβλιογραφία.....	279

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΚΤΟ

Ριζικὴ ἀναθεώρηση τῆς κλινικῆς δεοντολογίας: Βιοηθική, κοινὴ ἠθικὴ καὶ ὁ νόμος

I.	Βιοηθικὴ χωρὶς θεμέλια	281
II.	Ζώντας μὲ μιὰ πλουραλιστικὴ ἠθικὴ.....	284
III.	Κοινὴ ἠθικὴ; Κοινὴ βιοηθικὴ;.....	293
IV.	Γιατί, παρὰ τὸν ἠθικὸ πλουραλισμὸ, οἱ σύμβουλοι κοσμικῆς ὑγειονομικῆς μέριμνας ἐπιτυχάνουν τόσο πολὺ;.....	302
V.	Πέρα ἀπὸ τὴν αὐταπάτη: Βιοηθικὴ καὶ κλινικὴ δεοντολογία ὑπὸ ἀναθεώρηση.....	307

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΒΔΟΜΟ

Ὁ κοινὸς τόπος ὡς πεδίο μάχης: ζητώντας ἀγκυροβόλιο στὸν Θεὸ

I.	Ἠθικὴ, βιοηθικὴ, οἱ πολιτισμικοὶ πόλεμοι καὶ ἡ Δυτικὴ Χριστιανοσύνη: Σὲ ποιὸ ἔδαφος βαδίζουμε;.....	311
II.	Ἀνοίγοντας δρόμο γιὰ ἓνα νέο παράδειγμα ιατρικοῦ ἠθικοῦ στοχασμοῦ.....	313
III.	Ἀπὸ τὴ σχολαστικὴ ἱατρικὴ δεοντολογία στὴ σύγχρονη κοσμικὴ βιοηθικὴ.....	343

ΜΕΤΑ ΘΕΟΝ

IV. Ποτέ δὲν κατάλαβαν τί κεραυνὸς τοὺς χτύπησε: Ὁ ἐκσυγχρονισμὸς μεταμορφώνει τὸ πλαίσιο τῆς κουλτούρας τῆς Βιοηθικῆς.....	352
V. Peter Singer: Εἶναι ἓνας Ἀνόητος Χριστιανός;.....	358
VI. Λανθασμένη διάγνωση, λανθασμένη θεραπεία.....	366
VII. Προβλέποντας τὸ μέλλον: ἡ ἐπιρροή τοῦ Πάπα Φραγκίσκου.....	371
VIII. Συνάντηση μετὸν Θεοῦ: Ἡ στροφή πρὸς τὸ ὑπέρτατο νόημα.....	402
IX. Ἀναθεωρώντας τὴ θεολογία: Ἡ Ὁρθοδοξία ὡς ἡ παραμένουσα πίστη.....	409
X. Σύγκρουση βιοκόσμων: Ἠθική, βιοηθική καὶ οἱ πολιτισμικοὶ πόλεμοι.....	422
Βιβλιογραφία.....	425

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΟΓΔΩΟ

Ζώντας χωρίς Θεό

I. Ἐγγελοὶ καὶ Μετανεωτεριστικότητα.....	437
II. Ἡ σύγχρονη ἀνθρώπινη συνθήκη: Μία κουλτούρα ὀριστικὰ χωρίς ρίζες.....	462
III. Πολιτισμικοὶ ἀνταρτοπόλεμοι στὰ ἐρείπια τῆς Χριστιανοσύνης.....	482
IV. Ἀτενίζοντας τὸ μέλλον: Ζῆ Κύριος.....	487
Βιβλιογραφία.....	489

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Τὰ θέματα τῆς Ἠθικῆς καὶ τῆς Βιοηθικῆς συζητοῦνται εὐρύτατα στὴν ἐποχὴ μας. Οἱ Χριστιανοὶ τῆς Δύσεως ἔπαυσαν οὐσιαστικὰ νὰ στηρίζουν τὸ ἦθος καὶ τὶς πράξεις τους στὶς χριστιανικὲς ἀρχές. Ζοῦν μὲ μέτρο τὸν ἑαυτό τους, τὸ ἄτομό τους, σύμφωνα μὲ τὴν σοφιστικὴ ἀρχὴ «πᾶν μέτρον ἄνθρωπος», ὅπως προφητικὰ εἶχε ἐπισημάνει καὶ ὁ Ἅγιος Ἰουστίνος Πόποβιτς ἤδη ἀπὸ τὶς ἀρχές τοῦ 20οῦ αἰώνα. Πῶς ὅμως ὁ ἀσταθῆς καὶ πολὺ περισσότερο ὁ ἐμπαθῆς ἄνθρωπος μπορεῖ νὰ γίνεταί μέτρο ὄλων τῶν πραγμάτων;

Τὸ νέο βιβλίο τοῦ διαπρεποῦς καθηγητοῦ τῆς Φιλοσοφίας τῆς Ἰατρικῆς κ. Herman Tristram Engelhardt μὲ τὸν τίτλο «Μετὰ Θεόν. Ἠθικὴ καὶ Βιοηθικὴ στὸν αἰώνα τῆς ἐκκοσμίκευσης», παρουσιάζει μὲ ιδιαίτερη σαφήνεια τὴν κατάσταση στὴν ὁποία βρίσκεται ἡ Ἠθικὴ καὶ ἡ Βιοηθικὴ στὴν «μετὰ Θεὸν» καὶ ἄνευ Θεοῦ φάση τῆς καὶ ἐκθέτει τὶς κρίσεις καὶ τὶς προτάσεις του. Μέσα στὴ σύγχρονη ἠθικὴ καὶ κοινωνικὴ διάλυση καὶ ἀσυναρτησία ὁ σοβαρὸς καὶ υπεύθυνος ἐπιστημονικὸς λόγος, ποὺ σέβεται καὶ πληροφορεῖ ἀνιδιοτελῶς τὸν ἄνθρωπο ἀποτελεῖ ἀνεκτίμητο θησαυρό.

Ὁ σύγχρονος ἄνθρωπος στηριζόμενος στὰ ἐπιτεύγματα τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς τεχνολογίας καὶ ἐγκλωβιζόμενος σὲ μιὰ ἀπατηλὴ ἐγκόσμια ἀθανασία λησμονεῖ τὸν ἐσωτερικὸ τοῦ κόσμο καὶ ἀναλώνεται στὴν ἐξυπηρέτηση τῶν ὕλικῶν τοῦ ἀναγκῶν καὶ τὴν ἱκανοποίηση τῶν σωματικῶν τοῦ αἰσθήσεων. Ἐπιδιώκει τὴν ἄνεση καὶ τὴν ἀτομικὴ εὐημερία, μολονότι διαπιστώνει ἐμπειρικὰ ὅτι μὲ τὸν τρόπο αὐτὸν δὲν βρίσκει τὴν εἰρήνη καὶ τὴν εὐτυχία, ἀλλὰ βυθίζεται ὄλο καὶ περισσότερο στὴν μοναξιά του καὶ τὴν ἀπογοήτευση. Ἡ ἐγκατάλειψη τοῦ Θεοῦ ὡς κέντρου ἀναφορᾶς τῆς προσωπικῆς καὶ τῆς κοινωνικῆς του ζωῆς νεκρώνει τὸν πνευματικὸ τοῦ κόσμο καὶ παραλύει τὶς κοινωνικὲς του σχέσεις. Ὁ ἄνθρωπος συρρικνώνεται στὸν ἀτομισμὸ του καὶ ἀλλοτριώνεται ἀπὸ τὴν ἀνθρωπιά του.

Ἡ Ἠθικὴ, ἀλλὰ καὶ ἡ Βιοηθικὴ σὲ κάποια ἄτυπη μορφή τῆς, ἀπασχολοῦσαν πάντοτε τὸν ἄνθρωπο καὶ ἐπηρέαζαν μὲ τὸ πνεῦμα καὶ τὶς ἀρχές τους ἀποφασιστικὰ τὴν ζωὴ του. Σήμερα ὅμως τὰ πράγματα ἄλλαξαν οὐσιαστικά. Τὸ πνεῦμα τῆς Ἠθικῆς καὶ τῆς Βιοηθικῆς ἐξανεμίστηκε, ἐνῶ οἱ ἀρχές

META ΘΕΟΝ

τους συρρικνώθηκαν σε ωφελιμιστικούς κανόνες και στατιστικές. Με τὸ πρόσχημα τῆς ἐλευθερίας καὶ τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀτόμου καταλύονται ἢ μεταλλάσσονται ἠθικὲς καὶ βιοηθικὲς ἀρχές, ποὺ δέσποζαν στὴν ζωὴ καὶ τὴν συμπεριφορὰ τῶν ἀνθρώπων. Ἀμφισημίες καὶ ὠραιοποιημένες ἐκφράσεις χρησιμοποιοῦνται συχνά, γιὰ νὰ καλύψουν ἠθικὲς παραβιάσεις ἢ νὰ δικαιολογήσουν ἀφύσικες ἐπεμβάσεις στὸν ἄνθρωπο. Ὅπως εὐστοχα παρατηρεῖ ὁ συγγραφέας τοῦ βιβλίου αὐτοῦ, «ὅλα ἀντιμετωπίζονται ὡς νὰ προέρχονται ἀπὸ τὸ πουθενά, νὰ πορεύονται πρὸς τὸ πουθενά καὶ νὰ μὴν ἐμφοροῦνται ἀπὸ σταθερὸ σκοπὸ».

Ὁ συγγραφέας τοῦ βιβλίου φαίνεται ἔντονα προβληματισμένος ἀπὸ τὴν κατάσταση τῆς «μετὰ Θεὸν» Ἠθικῆς καὶ τῆς Βιοηθικῆς. Ἀλλὰ καὶ τὴν περαιτέρω ἐξέλιξή της στὸν δυτικὸ κόσμο μετὰ τὰ σημερινὰ δεδομένα τὴν βλέπει σαφῶς ἀρνητικῶς. Παρὰ ταῦτα δὲν φαίνεται ἀπελπισμένος. Ἀντίθετα μάλιστα ἐλπίζει στηριζόμενος καὶ στὴν προσωπικὴ του πείρα, πὼς πρὸς ἀπογοήτευση τῶν μὴ πιστευόντων ὁ Θεὸς μπορεῖ ἀπρόσμενα νὰ διεισδύσει στὴ ζωὴ μας καὶ νὰ ἀλλάξουν τὰ πράγματα. Ἴσως νὰ μὴν φθάσαμε ἀκόμα στὸ ἀπροχώρητο. Ὁ σπόρος πρέπει νὰ σαπίσει γιὰ νὰ βλαστήσει. «Ὅπου ἐπλεόνασε ἡ ἁμαρτία ὑπερπερίσσευσεν ἡ Χάρις» (Ρωμ. 5,20). Ὁ Θεὸς βλέπει πάντοτε πατρικὰ καὶ στοργικὰ τὸν ἄνθρωπο, ὅσο καὶ ἂν αὐτὸς ἐκτρέπεται. Ἀρκεῖ ὁ ἄνθρωπος νὰ συνέλθει καὶ νὰ τοποθετηθεῖ κάποια στιγμὴ θετικὰ ἐνώπιον Του.

Μὲ ιδιαίτερη χαρὰ ἡ Μονὴ μας προβαίνει στὴν ἔκδοση τοῦ παρόντος βιβλίου, τὸ ὁποῖο πιστεύουμε ὅτι θὰ φανεῖ πολὺ χρήσιμο στοὺς ἀναγνώστες του. Εὐχαριστοῦμε θερμὰ τὸν ἀγαπητὸ ἐν Χριστῷ ἀδελφό, προσκυνητὴ τῆς Μονῆς μας καὶ εὐλαβέστατο καθηγητὴ κ. Herman Tristram Engelhardt γιὰ τὸ ἔργο καὶ τὴν ὅλη προσφορά του στὴν Ὁρθοδοξία καὶ ἐκφράζουμε ταυτόχρονα τὴν εὐχὴ νὰ πραγματοποιηθεῖ σύντομα ἡ ἐλπίδα του γιὰ τὴν ἐφεξῆς πορεία τῆς Ἠθικῆς καὶ τῆς Βιοηθικῆς. Πιστεύουμε ὅτι ὁ ἄνθρωπος θὰ προσανατολιστεῖ πάλι ἐν Χριστῷ καὶ θὰ βρεῖ τὸ πραγματικὸ νόημα καὶ τὸν σκοπὸ τῆς ζωῆς του.

Ὁ Καθηγούμενος τῆς Ἱερᾶς
Μεγίστης Μονῆς Βατοπαιδίου

f 'θρομ. 'Εβραϊμ